

ONDERZOEK NAAR GEMEENTELIJK VRIJWILLIGERSWERKBELEID  
DISCUSSIESTUK MET VOORLOPIG OPBRENGSTEN



## Het grondmotief is de liefde

Gregor Walz en Auke Witkamp, april 2021

## Inleiding

Verwonderzoek doet, in opdracht van Vereniging NOV, onderzoek naar vrijwilligerswerkbeleid. De vraag is: wat is nou *goed* gemeentelijk vrijwilligerswerkbeleid?

We hebben hierover gesprekken gevoerd met vertegenwoordigers van vrijwilligersorganisaties, vrijwilligerscentrales en gemeenten. Daarnaast hebben we wetenschappers geraadpleegd en hebben we stukken gelezen die hierover al bestonden. Op basis daarvan hebben we deze discussienota opgesteld.

Met deze discussienota willen we toewerken naar een kader dat gemeenten kan helpen om na te denken over hun eigen vrijwilligerswerkbeleid. Vrijwilligerscentrales en -organisaties kan het helpen om na te denken hoe ze zich tot de gemeente (willen) verhouden.

Input op deze nota wordt zeer gewaardeerd. U kunt uw input richten aan Auke Witkamp ([auke@verwonderzoek.nl](mailto:auke@verwonderzoek.nl)). Op basis van de feedback gaan we het kader verfijnen en een korte enquête ontwerpen die we breder onder gemeenten uit willen zetten. Het doel van die enquête zal zijn om inzicht te krijgen in de stand van zaken van het gemeentelijk vrijwilligerswerkbeleid.

# Nadenken over vrijwilligerswerkbeleid

We staan stil bij vijf vragen:

1. Wat is de kern van vrijwilligerswerk?
2. Waarom is vrijwilligerswerk belangrijk?
3. Waarom is gemeentelijk vrijwilligerswerkbeleid belangrijk?
4. Wat voor vrijwilligerswerkbeleid voeren gemeenten?
5. Wat is *goed* vrijwilligerswerkbeleid?

Bij de zoektocht naar antwoorden op deze vragen putten we uit de stukken die we gelezen hebben, de gesprekken die we hebben gevoerd en onze eigen reflecties.

## 2.1 Wat is de kern van vrijwilligerswerk?

### Elementen van een antwoord

- Het CBS definieert vrijwilligerswerk als "werk dat in enig georganiseerd verband onverplicht en onbetaald wordt verricht ten behoeve van anderen of de samenleving". Deze definitie kent vijf elementen: het is 'werk'; het vindt in 'georganiseerd verband plaats', het is 'onverplicht' en 'onbetaald' en het wordt verricht 'ten behoeve van anderen of de samenleving'. Over al deze aspecten is wel iets te zeggen.
  - Werk: vrijwilligerwerk is werk. Het lijkt soms ook sterk op het werk dat door professionals wordt uitgevoerd. In de sector van zorg & welzijn en maatschappelijke ondersteuning schurken formele zorg en informele zorg tegen elkaar aan, maar ook in andere sectoren komt dit voor (cultuur, sport). Dit brengt twee risico's met zich mee, die door veel respondenten worden gezien. Ten eerste kan vrijwilligerswerk leiden tot verdringing van reguliere arbeid; voor gemeenten of andere organen kan het goedkoper zijn om zaken met vrijwillige krachten op te lossen, waardoor betaalde krachten worden 'weggeconcurrerd'. Ten tweede kunnen vrijwilligers worden overvraagd omdat hun werk lijkt op dat van betaalde krachten en er daardoor stilletjes van wordt uitgegaan dat ze dezelfde mate van verantwoordelijkheid aankunnen. Bijvoorbeeld: kan een vrijwilliger gevraagd worden om even 'een kopje koffie' te gaan drinken bij een gezin waar sprake is van complexe problematiek? En wat wordt er dan precies verwacht van de vrijwilliger? Grenzen tussen professionele zorg en vrijwilligerswerk zijn dan dun.
  - Georganiseerd verband: afgaande op de respondenten en op eerder onderzoek naar ontwikkelingen in vrijwilligerswerk in Nederland is er een verschuiving gaande van 'traditioneel vrijwilligerswerk' waarbij vrijwilligers zich gedurende langere tijd committeren aan een organisatie naar 'nieuwe vormen van vrijwilligerswerk' waarbij mensen zich door middel van korte klussen willen inzetten voor anderen of de samenleving. Het 'traditionele vrijwilligerswerk' kent een hogere organisatiegraad, de nieuwe vormen van vrijwilligerswerk zijn vaak ook wel georganiseerd, maar het is soms minder goed zichtbaar en minder makkelijk 'te grijpen'. Het is pop-upvrijwilligerswerk. Dat gezegd hebbende, ook traditionele vormen van vrijwilligerswerk blijven natuurlijk belangrijk. Veel respondenten zien dat met name oudere generaties vaak op traditionele wijze betrokken zijn, en jongere generaties vaker 'pop-upvrijwilligerswerk' doen.
  - Onverplicht: Normaal gesproken denken we over vrijwilligerswerk als iets wat men 'vrijwillig' en dus onverplicht doet. Respondenten signaleren dat dit vrijwillige karakter onder druk kan komen te staan als gevolg van de inspanningen die vanuit de hoek van de Participatiewet worden gepleegd om bijstandsontvangers te 'activeren'. In het kader van de tegenprestatie kan vrijwilligerswerk in theorie verplicht worden gesteld.

Respondenten geven allemaal aan deze vormen van 'verplicht vrijwilligerswerk' onwenselijk te vinden. Het is een spanning tussen het frame van de burger en het vrijwilligersveld (vrijwilligerswerk is wezenlijk vrijwillig) en het frame van re-integratiedoelstellingen van de overheid (vrijwilligerswerk als stapje op de participatieladder of als tegenprestatie voor een uitkering). Of, zo u wilt, een spanning tussen enerzijds de liefde als grondmotief voor vrijwilligerswerk en anderzijds het instrumentaliseren van vrijwilligerswerk voor het bereiken van beleidsdoelstellingen.

- Onbetaald: Doorgaans is vrijwilligerswerk onbetaald. Vanuit een economische bril bekeken is dit zelfs het onderscheidende kenmerk van vrijwilligerswerk ten opzichte van andere vormen van arbeid. Soms echter worden er bescheiden vergoedingen gegeven. Voor gemeenten is het een vraagstuk hoe hiermee wordt omgegaan. Concreet is dan de vraag of organisaties die subsidie van de gemeente krijgen hun vrijwilligers vergoedingen mogen geven. Hierbij speelt wederom de Participatiewet een rol: vrijwilligersvergoedingen kunnen impact hebben op de hoogte van de uitkering.
  - Ten behoeve van anderen of de samenleving: Veel respondenten benoemen dat het mes van vrijwilligerswerk aan drie kanten snijdt. Ten eerste levert het iets op voor een ander, of dat nou individu of samenleving als geheel is. Het wordt uitgevoerd uit liefde voor bijvoorbeeld een medemens, de natuur of de kunsten. Ten tweede, vrijwilligerswerk is vaak heel belangrijk voor de vrijwilliger zelf, die er zingeving en voldoening uit haalt. Ten derde, het is meer in abstracte zin belangrijk voor de samenleving; wanneer mensen zien dat een ander iets doet voor het algemeen nut geeft dit anderen vertrouwen en motiveert het hen wellicht om ook met liefde met elkaar en de omgeving om te gaan.
- We zien de vijf hierboven genoemde elementen ook terug als we kijken naar wat vrijwilligers allemaal *niet* is. Zo is al benoemd dat vrijwilligerswerk geen professioneel, betaald werk is. Aan de andere kant van het spectrum is vrijwilligerswerk ook iets anders dan een hobby. Bij een hobby ontbreekt de combinatie van het werk- en gemeenschapsaspect. Tuinieren in de eigen tuin is geen vrijwilligerswerk. Het onderhouden van de buurttuin wel. De activiteiten zijn dezelfde, de context bepaalt of het vrijwilligerswerk genoemd kan worden. Mantelzorg wordt over het algemeen als een aparte categorie gedefinieerd, al heeft dit vooral praktische en beleidsmatige redenen. Conceptueel gezien zou mantelzorg ook als specifieke vorm van vrijwilligerswerk gezien kunnen worden, aangezien de vijf elementen van de CBS-definitie duidelijk van toepassing zijn.
  - Vrijwilligerswerk is veranderlijk. Een aantal ontwikkelingen zijn hierboven al benoemd, zoals de opkomst van pop-upvrijwilligerswerk. Daarnaast benoemen veel respondenten dat het in toenemende mate een uitdaging is om jonge vrijwilligers te werven en vrijwilligers die zich voor langere tijd willen committeren en verantwoordelijkheid willen dragen (bijvoorbeeld voor bestuursfuncties). Een andere ontwikkeling gaat over de opkomst van bedrijven in het vrijwilligersveld: bedrijven willen vaak ook iets 'terugdoen', bijvoorbeeld door zich met hun medewerkers in te zetten voor een maatschappelijk doel. Vrijwilligerscentrales zijn de afgelopen tijd verbindingen gaan leggen tussen bedrijven en maatschappelijke organisaties.
  - Corona heeft het vrijwilligersleven, zoals al het leven, op de proef gesteld. Veel ouderen die zich als vrijwilliger inzetten zijn kwetsbaar en hebben hun vrijwilligerswerk gepauzeerd. Dit betekent dat hun goede werk niet meer wordt uitgevoerd, en het betekent ook dat zij een bron van zingeving verliezen. De vraag die respondenten zich stellen is: pakken deze vrijwilligers hun werk straks, wanneer de situatie is genormaliseerd, wel weer op? Hoe kunnen organisaties, centrales en gemeenten daarbij helpen?

### Korte reflectie

- Eén van onze respondenten typeerde vrijwilligerswerk als werk waarbij de liefde het grondmotief is. We vinden dit een mooie typering die ook bruikbaar is voor het denken over vrijwilligerswerkbeleid. Daar komen we later op terug.

## 2.2 Waarom is vrijwilligerswerk belangrijk?

### Elementen van een antwoord

- De respondenten zien verschillende waarden van vrijwilligerswerk:
  - Vrijwilligerswerk is belangrijk voor de 'ontvanger' van de hulp, bijvoorbeeld wanneer een vrijwilliger wekelijks langsgaat bij een alleenstaande oudere die daar baat bij heeft, of wanneer een voetbaltrainer training geeft aan jongeren die graag voetballen;
  - Vrijwilligerswerk kan ook belangrijk zijn voor de 'gever' van de hulp. Naast het feit dat ze hun vrijwilligerswerk simpelweg leuk kunnen vinden kan het ook leerzaam zijn voor de vrijwilliger, een bron van sociale contacten en van zingeving. Mensen die vrijwilligerswerk verrichten lijken soms veel op de doelgroep die zij bedienen.
  - Vrijwilligerswerk kan bijdragen aan het behalen van gemeentelijke beleidsdoelen, bijvoorbeeld op het gebied van welzijn, natuur, leefomgeving.
  - Vrijwilligerswerk is in meer abstracte zin belangrijk voor het sociaal weefsel van een samenleving.
- Veel respondenten noemen vrijwilligerswerk 'het cement van de samenleving'. Of ze zeggen: 'vrijwilligers maken de stad' of 'zonder vrijwilligers geen maatschappij'.

### Korte reflectie

- De verschillende waarden van vrijwilligerswerk versterken elkaar deels vanzelf: het belang voor zowel 'ontvanger' als 'gever' staan in elkaars verlengde en versterken uiteindelijk het sociaal weefsel. Het kan echter ook gebeuren dat de waarden elkaar tegenwerken: het meest voor de hand ligt dat bij het bereiken van beleidsdoelstellingen die wellicht niet altijd te combineren zijn met de zingeving of voldoening van de vrijwilliger.
- Een mogelijke conclusie is dat het uiteindelijk gaat om een goede balans tussen de verschillende waarden. Als één waarde dominant wordt, gaat dat mogelijk ten koste van de andere waarden. Zo heeft niemand er baat bij als vrijwilligers zichzelf helemaal wegcijferen, maar wordt het ook ongemakkelijk als de 'gever' meer aandacht opeist dan de 'ontvanger'.
- Deze verschillende waarden van vrijwilligerswerk zijn zinnig om in het achterhoofd te houden bij het denken over gemeentelijk vrijwilligerswerkbeleid. In het beleid worden zij soms expliciet benoemd, en vaker spelen ze impliciet een rol. Dat roept dan vragen op als:
  - welke waarde wordt er met het vrijwilligerswerkbeleid ondersteund?
  - kan vrijwilligerswerk ook belangrijk zijn (en ondersteuning verdienen) als het werk van de vrijwilligers direct ingaat tegen andere beleidsdoelstellingen?

## 2.3 Waarom is gemeentelijk vrijwilligerswerkbeleid belangrijk?

### Elementen van een antwoord

- Deze vraag wordt door weinig respondenten expliciet beantwoord. In de doelstellingen van het beleid en in verwachtingen van organisaties en centrales ten aanzien van het beleid ligt vaak wel een impliciet antwoord besloten:
  - Vrijwilligersorganisaties zijn vaak afhankelijk van geld van de overheid;
  - Beleid kan voorwaarden scheppen en drempels wegnemen voor vrijwilligersorganisaties. Het meest concreet wordt dit genoemd als het gaat om verzekeringen.



- Beleid kan helpen bij het opkrikken van de expertise van vrijwilligersorganisaties. Met name bestuursleden van organisaties hebben behoefte aan training en ondersteuning als het gaat om de formele functies die zij bekleden en de verantwoordelijkheden die daarmee gepaard gaan.
- Vrijwilligerswerkbeleid is belangrijk omdat het bijdraagt aan de waardering van vrijwilligers(werk).
- De elementen die in de gesprekken genoemd worden komen overeen met de functies van beleid die in de literatuur worden benoemd. In die zin lijkt er redelijke consensus te bestaan, maar komen er ook weinig verrassende inzichten naar voren.
- Gemeentelijk beleid kan soms ook in de weg staan van vrijwilligerswerk. Dat is zeker het geval voor beleid op andere terreinen, bijv. als het gaat om vergunningen voor evenementen, en vrijwilligerswerkbeleid kan daar dan weer een oplossing voor zijn. Maar ook vrijwilligerswerkbeleid zelf kan soms belemmerend werken voor vrijwilligersorganisaties of -centrales. Geen beleid is ook een optie. (Zie ook @@2.5)

### Korte reflectie

- Het belang van vrijwilligerswerkbeleid hangt samen met de visie op vrijwilligerswerk en welke waarden van vrijwilligerswerk men ziet en wil ondersteunen.
- Misschien komt het wel voort uit de wens om gezien te worden. Waardering is belangrijk. De roep om beleid is misschien een wens om gezien te worden.
- Er wordt niet heel kritisch nagedacht over de functie van vrijwilligerswerkbeleid. Tegelijkertijd lijkt het erop dat we ons in een vernieuwingsfase van het beleid bevinden: veel gemeenten houden hun vrijwilligerswerkbeleid tegen het licht.

## 2.4 Wat voor vrijwilligerswerkbeleid voeren gemeenten?

### Elementen van een antwoord

- Afgaande op de interviews die we voor dit onderzoek hebben uitgevoerd is het vrijwilligerswerkbeleid altijd belegd in het sociaal domein. Vaak wordt het geplaatst onder de noemer van 'sociale basis' of 'voorzorg'. Regelmatig, met name bij kleinere gemeenten, hebben beleidsmedewerkers die vrijwilligerswerkbeleid in hun portefeuille hebben ook mantelzorg in hun portefeuille.
- Veel gemeenten proberen in het sociaal domein gebiedsgericht te werken. In grote gemeenten betekent dit ook dat er teams zijn die verantwoordelijk zijn voor stadsdelen. Zij kunnen ook subsidies toekennen en hebben op die manier invloed op het vrijwilligerswerk in buurten. Het vrijwilligerswerkbeleid zit dan alsnog bij de beleidsafdeling, maar in de praktijk krijgt het op verschillende plekken in het gemeentelijk apparaat handen en voeten.
- Het beleid staat lang niet altijd op papier. Slechts enkele gemeenten die we hebben geïnterviewd hadden daadwerkelijk een document met daarin hun vrijwilligerswerkbeleid. Sommige andere gemeenten hebben er een paragraaf aan gewijd in hun beleidskader sociaal domein. In andere gemeenten staat geen specifiek 'vrijwilligerswerkbeleid' op papier. Het lijkt er niet op dat ze in die gemeenten nou wezenlijk ander beleid voeren.
- De meeste gemeenten zitten in een fase waarin ze een nieuw beleidsplan aan het maken zijn of op korte termijn willen gaan maken of net gemaakt hebben. Mogelijk komt dit doordat we nu circa zes jaar na de stelselherforming van 2015 zitten, de eerste beleidsplannen zijn geëvalueerd en worden aangepast.
- Volgens respondenten hebben de transities in 2015 niet per se veel invloed gehad op het vrijwilligerswerkbeleid. Wél heeft men volgens sommige respondenten meer aandacht gehad voor de formele zorg en welzijn, en minder voor de 'sociale basis' (buurthuizen, jongerenwerkers, vrijwilligerswerk).

- Colleges komen en gaan, maar de kern van het vrijwilligerswerkbeleid blijft wel redelijk gelijk. Wél kan een geïnteresseerde wethouder belangrijk zijn, die gaat bijvoorbeeld veel langs bij organisaties en toont zijn waardering.
- Alle gemeenten die we hebben geïnterviewd hebben ook een vrijwilligerscentrale:
  - Vaak is deze functie belegd bij een welzijnsorganisatie. Dat heeft voordelen en nadelen. Voordelen zijn bijvoorbeeld dat overhead gedeeld kan worden en dat het soms effectief kan zijn om een sterke organisatie achter je te hebben; nadeel kan zijn dat het MT van zo'n welzijnsorganisatie soms andere belangen kan hebben dan het vrijwilligersbelang, of dat zo'n organisatie ook wat stroperig kan zijn.
  - De vrijwilligerscentrale kan over het algemeen worden gezien als de uitvoeringsorganisatie van het vrijwilligerswerkbeleid. Maar de grens tussen beleid en uitvoering is dun; wanneer de centrale 'sterk' is kunnen zij ook het beleid deels uitstippelen, en wanneer de centrale 'zwak' is gaat de beleidsambtenaar meer op de stoel van de uitvoering zitten.
  - De centrales hebben allemaal min of meer dezelfde functies. Allemaal verzamelen ze vacatures en koppelen ze vrijwilligers aan vacatures. De meesten bieden ook ondersteuning aan individuele vrijwilligers (cursussen, vraagbaak) en vrijwilligersorganisaties (cursussen, vraagbaak), en organiseren ze waardering voor vrijwilligers. Sommige centrales maken hierin keuzes of leggen accenten.
  - Regelmatig waren onze gemeentelijke respondenten ook accounthouders voor de vrijwilligerscentrale, soms was hun collega dat.
  - Vanuit directies 'sport' zijn er in een aantal gemeenten speciale adviseurs om sportverenigingen te ondersteunen. Hun werk lijkt erg op dat van de vrijwilligerscentrales. We hebben geen goed zicht op het werk van deze adviseurs, omdat we slechts in enkele gemeenten hebben gesproken met de mensen die hiervoor verantwoordelijk waren.
- De functies van het beleid zijn overal ongeveer hetzelfde en komen overeen met de aspecten die hierboven zijn genoemd bij het belang van vrijwilligerswerkbeleid:
  - Subsidies verstrekken zodat vrijwilligersorganisaties hun werk kunnen doen
  - Vrijwilligers waarderen, in het zonnetje zetten
  - Vrijwilligerswerk en de waarde ervan zichtbaar maken voor de samenleving
  - Vrijwilligersorganisaties ondersteunen
  - Bij elkaar brengen van mensen die vrijwilligerswerk willen doen en organisaties die vrijwilligers zoeken (doorgaans met een vacaturebank)
  - Tot slot zien sommige gemeenten een rol voor zichzelf als 'olieremmen' om de samenwerking tussen vrijwilligersorganisaties onderling en tussen vrijwilligersorganisaties enerzijds en professionele organisaties anderzijds (met name in de sector van zorg & welzijn) goed te laten verlopen.

### Korte reflectie

- Net zoals vrijwilligerswerk een enigszins ongrijpbaar fenomeen is - het is overal en veranderlijk bovendien - is vrijwilligerswerkbeleid dat ook. Het vrijwilligerswerkbeleid bestaat niet altijd op papier; er is weliswaar een ambtenaar verantwoordelijk voor het dossier, maar in de praktijk krijgt het op verschillende plekken binnen het gemeentelijk apparaat gestalte. Vrijwilligerswerkbeleid is dan ook in zekere zin een netwerkdocument.
- Er lijkt zo op het eerste gezicht, op basis van de interviews voor dit onderzoek, eigenlijk weinig variëteit tussen gemeenten. Het beleid heeft overal dezelfde functies, is belegd bij dezelfde directie en wordt op hoofdlijnen op dezelfde wijze ingevuld en uitgevoerd.
- Daarbij komt dat het vrijwilligerswerkbeleid redelijk standvastig lijkt te zijn geweest; er lijken in de afgelopen jaren geen grote verschuivingen te hebben plaatsgevonden in functie of aanpak van het vrijwilligerswerkbeleid.
- Vrijwilligerswerk lijkt een apolitiek onderwerp. Het is niet ideologisch beladen of ingevuld. Wethouders kunnen wel een belangrijke stimulerende rol hebben.

## 2.5 Wat is goed vrijwilligerswerkbeleid?

### Elementen van een antwoord

- Onze respondenten hebben geen blauwdruk paraat voor goed vrijwilligerswerkbeleid. Zij spreken uit ervaring over wat beleid volgens het kan betekenen, en wat het ook juist niet moet doen. Het antwoord op de vraag wat goed beleid is, is vaker impliciet dan expliciet. En terwijl vrijwilligerscentrales, organisaties en gemeenten het beleid allemaal vanuit hun eigen perspectief beschouwen, benoemen zij al met al vaak dezelfde aspecten. We lopen ze hieronder langs.
- Vrijwilligersorganisaties en -centrales vinden het belangrijk dat zij serieus worden genomen en dat een gemeente in vertrouwen samenwerkt.
  - Organisaties waarderen het wanneer een gemeente zich in zekere zin ook bescheiden opstelt: "het vrijwilligerswerk gaat ook wel door als de gemeente er niet is". Met een terughoudende opstelling springt de gemeente in wanneer er problemen zijn. Helpen bij AVG-proof organiseren van gegevensuitwisseling wordt hier vaak door respondenten genoemd. Organisaties vinden het belangrijk dat de gemeente niet teveel beleidswensen oplegt, en dat steeds nieuwe 'concepten' worden opgelegd waar de organisaties aan moeten voldoen (genoemd worden bijvoorbeeld: inclusiviteit, participatie). Het belangrijkste is dat een gemeente niet actief barrières opwerpt, bijvoorbeeld door teveel administratieve verplichtingen.
  - Centrales waarderen het wanneer zij als adviseur worden gezien en als uitvoeringsorganisatie. Ze krijgen graag de ruimte om uitvoering te geven aan het beleid. Korte lijnen en goede samenwerking zijn wel belangrijker dan het beleid dat op papier staat.
- Organisaties en centrales geven aan dat gemeenten niet altijd goed weten wat er al gebeurt in een wijk/stad/dorp, en dat dit wél wezenlijk belangrijk is. De voorbeelden die hierbij worden genoemd dragen allemaal in zich dat de gemeente een bepaald initiatief ontplooit, maar te weinig voeling heeft met wat er al in de samenleving gebeurt. Vrijwilligersorganisaties en burgers voelen zich dan niet gezien en het ondermijnt het vertrouwen van de burgers in het gemeentelijk beleid.
- Met name centrales wijzen erop dat, voor effectief gemeentelijk vrijwilligerswerkbeleid, het belangrijk is dat er een stevige en positieve visie op de waarde van vrijwilligerswerk voor de samenleving aan ten grondslag ligt. Ook wijzen zij erop dat beleid niet alleen gericht moet zijn op wettelijk taken (zorg/WMO, bijstand, statushouders). We hebben in ons onderzoek nog geen gemeenten getroffen die hun inspanningen wat betreft vrijwilligerswerk tot deze taken beperken.
- Impliciet geven gemeenten een antwoord op de vraag wat een goede uitvoering van vrijwilligerswerkbeleid is in de wijze waarop ze de prestaties van de vrijwilligerscentrale beoordelen. Er zijn op dat vlak verschillen te zien tussen de gemeenten; in sommige gevallen spelen cijfers en indicatoren een belangrijke rol (bijvoorbeeld aantallen nieuwe vrijwilligers, aantallen gemaakte matches, duurzame matches, aantallen georganiseerde trainingen met aantallen deelnemers). In andere gevallen gaat het meer om kwalitatieve zaken en gaat het in de vorm van een continue gesprek. Het ene (cijfers) sluit het andere (gesprek) natuurlijk niet uit, de verschillen zitten in de gekozen balans tussen die twee.
  - Ook dit lijkt geen 'politieke' zaak. De gemeenteraad wil incidenteel wel weten hoe het ervoor staat met het vrijwilligerswerk, maar kijkt over het algemeen niet structureel naar de prestaties van de vrijwilligerscentrale.
- Wanneer we gemeenten zelf vragen naar de sterke punten van hun beleid, dan wijzen ze er bijvoorbeeld op
  - dat ze het serieus nemen, dat ze vrijwilligerswerk niet als instrument zien of als een leuk extraatje, maar als een 'wezenlijk onderdeel van alles'.



- dat ze in goede partnerschap samenwerken met vrijwilligersorganisaties en deze de ruimte geven om zich door te ontwikkelen.
- dat ze de energie en creativiteit uit het vrijwilligersleven niet willen beteugelen maar juist de ruimte willen geven.
- dat ze een goede vrijwilligerscentrale hebben die toegang heeft tot de haarvaten van de samenleving en goed weet wat er speelt.

### Korte reflectie

- *Goed* vrijwilligerswerkbeleid is moeilijk te typeren. De kwaliteit zit niet in de "hardware". Het is niet zo goed afvinkbaar: als je dit en dit en dit hebt opgetuigd dan is het goed. De kwaliteit zit meer in de mensen en de manier waarop ze samenwerken.
  - Daarnaast waarschijnlijk ook in de omvang en besteding van beschikbare budgetten, maar daar hebben we geen zicht op.
- Goed beleid heeft volgens ons expliciet aandacht voor de verschillende functies van vrijwilligerswerk:
  - het belang van vrijwilligerswerk voor de vrijwilliger
  - het belang vrijwilligerswerk voor degene die wordt geholpen
  - het belang van vrijwilligerswerk voor de samenleving als geheel.
- Goed vrijwilligerswerkbeleid instrumentaliseert het vrijwilligerswerk *niet*. De gemeente die goed beleid voert maakt de vrijwillige inzet van haar burgers dus niet ondergeschikt aan de beleidsvoornemens. Wanneer de balans tussen de verschillende functies van vrijwilligerswerk op orde is (zie punt hierboven) kan er overigens nauwelijks sprake zijn van instrumentalisering.
- Goed beleid besteedt volgens ons expliciet aandacht aan de spanningen en moeilijkheden die samengaan met vrijwilligerswerk:
  - Hoe zorg je ervoor dat je vrijwilligers en hun organisaties wél serieus neemt en verantwoordelijkheid durft te geven maar ze tegelijkertijd niet overvraagt? Deze vraag is actueler geworden sinds de transities en de huidige tekorten in het sociaal domein.
  - Hoe zorg je ervoor dat je de energie en kracht van vrijwilligers benut, vrijwilligers ook verantwoordelijkheid geeft, maar daarmee geen reguliere arbeidsplaatsen verdringt?
- Goed vrijwilligerswerkbeleid legt volgens ons veel verbanden met andere sectoren zodat mensen uit die sectoren ook op een goede manier met vrijwilligers(organisaties) omgaan, zodat vrijwilligers(organisaties) worden geholpen om te navigeren binnen de gemeente als dat nodig is. Dergelijke verbanden moeten in ieder geval worden gelegd met: P-Wet, formele en informele zorg, gebiedsgericht werken, groen/milieu/openbare ruimte, sport en cultuur.
- Goed vrijwilligerswerkbeleid heeft een visie op het belang van waardering voor vrijwilligerswerk en het zichtbaar maken van wat er allemaal in de stad of het dorp wordt ondernomen. Dat komt impliciet terug in veel van de reflecties over het beleid:
  - Voor reguliere arbeid is, naast zingeving, geld waarschijnlijk de belangrijkste beloning. Voor vrijwilligerswerk is, naast zingeving, waardering waarschijnlijk de belangrijkste beloning. Dit maakt waardering zo belangrijk.
  - De roep om vrijwilligerswerkbeleid is in die zin misschien ook wel voornamelijk een roep om waardering. Vrijwilligers en hun organisaties willen gezien worden.
  - Vrijwilligers en hun organisaties hebben op dit punt overigens wel uiteenlopende behoeften: niet iedereen zit te wachten op een etentje met de wethouder, wil graag 'vrijwilliger van het jaar' worden of ontvangt graag een chocoladeletter met Sinterklaas. Het uiten van waardering moet dan ook langs verschillende wegen lopen en worden aangepast op de doelgroep.
  - Ook bij het waarderen van vrijwilligerswerk ligt een gevaar op de loer dat vrijwilligerswerk wordt geïnstrumentaliseerd. Dus er moet goed worden nagedacht: waarom verdient een vrijwilliger eigenlijk waardering? Is dat vanwege de inzet die hij/zij heeft gepleegd, of vanwege de mate waarin hij/zij een bepaald beleidsdoel dichterbij heeft gebracht? Of anders gezegd: is dit om de liefde die iemand heeft gegeven of om de resultaten die iemand heeft geboekt?

- Goed vrijwilligerswerkbeleid betekent goede relaties met vrijwilligersorganisaties en vrijwilligerscentrales, zodat
  - Deze partijen geholpen kunnen worden door de gemeente
  - Er lijntjes worden gelegd, zodat ze samen kunnen werken indien nodig/handig
- Goed vrijwilligerswerkbeleid vergt dat de gemeente zich dienstbaar en responsief opstelt. Dus niet dirigerend. Goed beleid waardeert vrijwilligerswerk om wat het is. Het onderkent dat vrijwilligers het niet doen omdat de gemeente dat fijn vindt, maar omdat ze dat zelf willen en omdat ze iets goeds willen doen. Het grondmotief is de liefde. Dat is de schoonheid van vrijwilligerswerk, en het verbleekt wanneer het wordt geïnstrumentaliseerd.
- Samenvattend: goed vrijwilligerswerkbeleid is bescheiden in de kern (onderkent dat het beleid niet het belangrijkste is) en heeft lange tentakels (goed verknoopt in de gemeente en de samenleving). In de omgang met vrijwilligerswerk kan de gemeenten zich geen efficiënte, daadkrachtige uitvoerende overheid tonen zoals bijvoorbeeld het new public management dat van overheden vraagt. Het is bij uitstek een onderwerp dat de overheid uitdaagt om zich te laten zien als netwerkende en dienende overheid. Zoals de liefde niet gevangen maar gekoesterd wil worden, zo geldt dat ook voor vrijwilligerswerk.

**verw  
onder**



**onder  
zoek**